

Bladmuziek tastbaar voor blinde musici: **braillebladmuziek**

**De makers en muziekdocenten aan het woord:
Ga het aan, ervaar, leer en geniet!**

Linda Erren en Lisanne Aardoom

Stichting Dedicon maakt al jaren bladmuziek in braille voor beginnende tot professionele muzikanten. Voor ieder instrument en genre kan men een verzoek tot productie doen, waarna partituren worden omgezet in braille. Er zijn maar een paar experts ter wereld die in staat zijn om deze aparte braille-code te maken. Maar wat is het? En hoe werkt het? Hoe leer je iemand piano spelen met behulp van braillebladmuziek? We laten de specialisten in braillebladmuziek en docenten aan het woord. Allen zijn het er over eens; geef je een blinde leerling pianoles? Ga het aan, ervaar, leer en geniet!

Braillebladmuziek, wat is het?

Louis Braille publiceerde in 1829 zijn eerste reliëfdruk in braille, waardoor blinden met hun vingers kunnen lezen. Brailleschrift is een 6-puntscode waardoor er in principe 64 combinaties mogelijk zijn binnen dit systeem. Het hangt van de context af wat de combinaties van punten betekenen.

Het kan het alfabet weergeven, of de wiskundecode of de internationale muziekschriftcode. Zoals eerder opgemerkt kunnen puntcombinaties heel verschillende zaken betekenen. Zo staan de letters d tot en met j van het literaire braille voor de noten do, re, mi, fa, sol, la, si in muziekbraille.

Klinkt ingewikkeld? Stephan Handels en Geert Maessen, beiden werkzaam bij Dedicon en specialist in braillebladmuziek, zijn dagelijks bezig met er voor te zorgen dat muziek toegankelijk wordt voor mensen met een visuele beperking. Ze nemen je graag mee in de verschillen tussen bladmuziek in zwartschrift en braillebladmuziek.

Als eerste werkt het muziekschrift voor zienden van groot naar klein en braille van klein naar groot. Voor ziende muzikanten is er eerst het overzicht, daarna volgen de details. Details die je niet nodig hebt, sla je eenvoudig over. Muziekbraille bouwt de muziek op vanuit de details. Je moet alles lezen en kunt niet zomaar iets overslaan. Het is aan de specialist er een speelbare partituur in muziekbraille van te maken.

Een tweede verschil is dat het muziekschrift voor zienden tweedimensionaal is, terwijl braille eendimensionaal en lineair is. In het zwartschrift lees je horizontaal de tijd en verticaal de toonhoogte. In het braillemuziekschrift staat alles achter elkaar en wordt gelezen zoals je ook een tekst leest. Je leest een heleboel tekens achter elkaar, die je een voor een gaat interpreteren. Daarnaast maakt het braillemuziekschrift geen gebruik van balken, lijnen en sleutels. De hoogte op de notenbalk wordt vastgelegd met zogenoemde octaaftekens die direct vóór de notennamen worden genoteerd. Ook worden er intervaltekens gebruikt om samenklinkende noten te onderscheiden van noten die na elkaar moeten worden gespeeld.

Omzetting van notenschrift in braille. Fragment uit Chopin, Polonaise in d, opus 71 nr. 1, mm. 48-49.

“Als je het braillemuziekschrift eenmaal onder de knie hebt kun je er perfect mee uit de voeten”, aldus Geert en Stephan. Alles wat zienden kunnen lezen, kunnen blinden ook lezen. Omdat notaties voor zienden en blinden zo verschillend zijn, zijn lesmethoden vaak niet geschikt. Dedicon zet zich er voor in om ook lesmethoden toegankelijk te maken.

“Tijdens het lesgeven ontstaat een inspirerende wisselwerking”

Bert van den Brink, jazzpianist, docent, componist en producer, is al jarenlang betrokken bij Dedicon. Onder andere in de rol van externe helpdesk, waar je via een speciaal e-mailadres in contact komt met Bert als ervaringsdeskundige. Vragen over het aanleren van braillebladmuziek of het in contact komen met muziekdocenten die ervaring hebben, kunnen hier worden gesteld.

In gesprek met Bert geeft hij aan dat braillebladmuziek door iedereen en op elk niveau te leren is. Het vergt echter wel een aantal vaardigheden. Zoals eerder gezegd lees je braillebladmuziek lineair. Je moet het brilleschrift dus beheersen.

Bert van den Brink.

Omdat je bij het braille lezen je handen nodig hebt, kun je nooit van blad spelen; een goed geheugen en geduld zijn van belang. Doordat je met muziekbraille precies te weten komt wat je auditief mee krijgt en hoe een componist de partituur heeft geschreven, ontstaat er zelfvertrouwen en vrijheid bij de leerling.

Op vijfjarige leeftijd begon Bert, die blind geboren is, met zijn eerste pianolessen. Hij startte het leren auditief, er waren in zijn omgeving weinig docenten met ervaring met braillebladmuziek. De aarzeling die veelal heerst bij muziekdocenten bij het starten met muzieklessen herkent hij dan ook zeker. Door samen er over te praten en de moeilijkheden te relativeren kom je verder. *“Lesgeven is kennisoverdracht waarbij het van het grootste belang is dat de student en de docent elkaar blijven begrijpen en volgen. Er ontstaat dan een inspirerende wisselwerking met het resultaat dat we van elkaar kunnen leren.”* Bert geeft twijfelende pianodocenten mee om er ‘gewoon’ aan te beginnen. Je hoeft bij

een blinde leerling niet van alles te weten hoe het werkt. Aan de blinde leerlingen geeft hij wel een dringend advies mee: *“Leer goed opzoeken in een brailleboek!”* Het is immers een feit dat de blinde dit zelf moet leren en hierin niet door een ziende ondersteund kan worden.

Pianoles aan blinde leerlingen: leren van en met elkaar

Ingrid Laninga-Aalbers is een bevoegen professioneel pianodocent. In 2002 ontmoette Ingrid haar eerste leerling met een visuele beperking, die ze vervolgens twaalf jaar lang les mocht geven. Ze startte toentertijd met het voorspelen van muziek en opnemen met een dictafoon. “Ze was afhankelijk van het voorspelen waardoor ik voorstelde om braillemuzieknotatie te gaan leren, zodat ze zelfstandiger zou kunnen worden, minder afhankelijk van een opname. Daar zijn we op een gegeven moment mee begonnen.”

Naarmate haar leerling het brailleschrift begon te beheersen werd steeds meer braillebladmuziek in haar lessen toegepast. Ingrid zag dat dit een verrijking voor de leerling was. Het gaf zelfvertrouwen, motivatie en zorgde voor een fijn overzicht bij de leerling.

Door zelfstandig een muziekstuk te benaderen krijg je daar als pianist een andere beleving bij dan als je het voorgespeeld moet krijgen. *“Het geeft zoveel vrijheid en je gaat er bovendien vrijer van spelen”*, aldus Ingrid. Het leverde soms ook wel wrijving en frustratie op; je ‘leest’ beiden op een andere wijze het geschreven stuk en de interpretatie kan dan soms ook verschillen. Soms speelde ze noten in het

verkeerde octaaf, omdat in brailnotenatie daar tekens voor worden gebruikt, die je wel moet leren en herkennen. Dat was weleens verwarrend. Ingrid vond de samenwerking tussen haar en haar leerling erg interessant en inspirerend. Ze gebruikte zelf het brailleschrift niet als docent, maar las meestal mee in een muziekboek in zwartdruk en daardoor was de leerling al gauw verder en handiger met braille, waardoor de leerling haar daar wel eens in mee nam. Wanneer Ingrid vervolgens iets uitlegde over de handzetting, was dat een openbaring voor haar leerling, want dat kwam niet altijd naar voren vanuit de braillebladmuziek. Het wende vanzelf om elkaar op deze manier aan te spreken en de vraag in het muziekstuk op te zoeken. In de lessen werd ook popmuziek gebruikt naast klassiek en jazz. De bladmuziek werd daarvoor bij Dedicon aangevraagd en omgezet in braillebladmuziek.

Op dit moment is Ingrid net gestart met het lesgeven aan een blinde, zevenjarige leerling. Ze ziet nu ook weer de uitdaging net als toen. *“Ik denk dat het goed is dat je als docent jouw leerling voor blijft en goed start door jezelf te verdiepen in wat er is en wat past bij het kind”*. Ingrid is gestart met het ontdekken van het instrument, wat voel je eigenlijk? Wat is het verschil tussen de witte en de zwarte toetsen? Hoe weet je de weg op de toetsen en waar je je handen neer moet zetten? Vanuit hier gaat ze haar lessen verder uitbouwen met aandacht voor auditief werken, een goede zithouding, een goede handhouding en het vrij en soepel met je polsen bewegen, zodat ze veel zelfvertrouwen en plezier krijgt in het spelen en oefenen. Zodra het meisje het literaire brailleschrift volledig beheerst, gaat Ingrid ook aan de slag met braillebladmuziek. Ingrid geniet van het enthousiasme van de leerling en ziet hoe het meisje geniet van het feit dat ze zelf het instrument kan bespelen.

Pianodocente Ingrid Laninga aan het werk met haar blinde leerling.

Dedicon gelooft in een samenleving waarin iedereen volwaardig moet kunnen meedoen. Toegang tot tekst en beeld is daarbij essentieel. Daarom maken zij bestaande tekst en beeld ook waarneembaar voor mensen met een leesbeperking. Voor hen produceert Dedicon aantrekkelijke, alternatieve leesvormen in leesbare, zichtbare, hoorbare of voelbare vorm. Bladmuziek wordt omgezet in braille, gesproken vorm, reliëf of vergroting.

Alles over Stichting Dedicon: www.dedicon.nl

Alles over aangepaste muziekvormen op het kennisplatform van Dedicon:

<https://goedekennis.dedicon.nl/muziek>

Helpdesk voor alle vragen rondom het (aan)leren van braillebladmuziek:

helpdeskbraillemuziek@gmail.com